

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Tdo/44/2016
Identifikačné číslo spisu:	4114011227
Dátum vydania rozhodnutia:	28.03.2017
Meno a priezvisko:	JUDr. Martin Piovartsy
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2017:4114011227.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Martina Piovartsyho a sudcov JUDr. Pavla Farkaša a JUDr. Štefana Harabina, na neverejnom zasadnutí konanom dňa 28. marca 2017 s verejným vyhlásením rozsudku, v trestnej veci proti obvinenému A. P., pre prečin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. c/ Tr. zák., o dovolaní obvineného podanom prostredníctvom obhajkyne JUDr. Zuzany Lapárovej, proti uzneseniu Krajského súdu v Nitre z 28. apríla 2015, sp. zn. 1 To 31/2015, podľa § 382a Tr. por., takto

rozhodol:

Podľa § 386 ods. 1 Tr. por. uznesením Krajského súdu v Nitre z 28. apríla 2015, sp. zn. 1 To 31/2015, a konaním, ktoré mu predchádzalo, bol z dôvodu uvedeného v ustanovení § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por.

p o r u š e n ý z á k o n

v ustanovení § 319, § 37 ods. 2 Tr. por. v neprospech obvineného A. P..

Podľa § 386 ods. 2 Tr. por. napadnuté uznesenie krajského súdu a konanie, ktoré mu predchádzalo, s a z r u š u j e.

Podľa § 386 ods. 2 Tr. por. s a z r u š u j e aj rozsudok Okresného súdu Nitra z 27. januára 2015, sp. zn. 4 T 111/2014, ako aj ďalšie rozhodnutia na zrušené rozhodnutie obsahovo nadväzujúce, ak vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo zrušením, stratili podklad.

Podľa § 388 ods. 1 Tr. por. Okresnému súdu Nitra s a p r i k a z u j e, aby vec v potrebnom rozsahu znovu prerokoval a rozhodol.

Odôvodnenie

Okresný súd Nitra rozsudkom z 27. januára 2015, sp. zn. 4 T 111/2014, uznal obvineného za vinného z prečinu krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. c/ Tr. zák., na skutkovom základe, že

dňa 29.6.2014 v čase okolo 16.10 hod. v E. na L. ulici v priestoroch kláštorného kostola s úmyslom obohatiť sa odcudzil O. L. z kabelky, ktorú mala prevesenú cez plece, pánsku peňaženku s hotovosťou 420 Eur a osobné doklady na meno Ing. P. L. tým spôsobom, že v záujme odvedenia jej pozornosti sa na ňu zozadu natlačil a z kabelky jej následne vybral pánsku peňaženku, čím poškodenému Ing. P. L. spôsobil škodu najmenej vo výške 420 Eur.

Okresný súd za to obvinenému uložil podľa § 212 ods. 2, § 36 písm. l/, § 37 písm. m/, § 38 ods. 2 Tr. zák. trest odňatia slobody vo výmere jeden rok.

Podľa § 48 ods. 2 písm. b/ Tr. zák. bol obvinený na výkon uloženého trestu zaradený do ústavu na výkon trestu odňatia slobody so stredným stupňom stráženia.

Podľa § 287 ods. 1 Tr. por. bola obvinenému uložená povinnosť nahradiť poškodenému Ing. P. L. škodu vo výške 420 Eur.

Na základe odvolania podaného obvineným Krajský súd v Nitre uznesením z 28. apríla 2015, sp. zn. 1 To 31/2015, odvolanie obvineného podľa § 319 Tr. por. ako nedôvodné zamietol (písomné vyhotovenie uznesenia bolo opravené v časti dátumu jeho vydania uznesením Krajského súdu v Nitre z 2. augusta 2016, sp. zn. 1 To 31/2015).

Proti rozhodnutiu krajského súdu podal dovolanie obvinený, ktorý namietal dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por., teda že bolo zásadným spôsobom porušené jeho právo na obhajobu. V bližšom odôvodnení dovolacieho dôvodu dovolateľ uviedol, že v konaní došlo k porušeniu ustanovení o povinnej obhajobe podľa § 37 ods. 2 Tr. por. a k porušeniu zásady rovnosti zbraní tým, že v konaní nebol zastúpený obhajcom napriek tomu, že je osobou so stredne ťažkou mentálnou retardáciou, v dôsledku ktorej je invalidným dôchodcom. Nebol preto spôsobilý sám sa náležite obhajovať a bolo povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní zabezpečiť, aby mal obhajcu. K dovolaniu pripojil aj lekárske správy z psychologických vyšetrení a potvrdenie o výpláte dávok invalidného dôchodku zo Sociálnej poisťovne. Vzhľadom na uvedené potom navrhol zrušiť rozhodnutie súdu prvého i druhého stupňa a vec vrátiť okresnému súdu, aby ju v potrebnom rozsahu znova prejednal a rozhodol.

Rovnopis dovolania obvineného bol v zmysle § 376 Tr. por. doručený na vyjadrenie ostatným stranám konania.

K dovolaniu obvineného sa písomne vyjadril prokurátor Okresnej prokuratúry Nitra, ktorý uviedol, že skutkový stav bol súdom prvého stupňa zistený správne, spoľahlivo a v rozsahu postačujúcom na objektívne rozhodnutie veci a dovolací dôvod uplatnený obvineným nebol naplnený. Vzhľadom na uvedené navrhol, aby dovolací súd dovolanie podľa § 382 písm. c/ Tr. por. odmietol.

Poškodený Ing. P. L. sa k dovolaniu vyjadril, že obvineného v podstate nepozná a trvá na úhrade škody, ktorú spôsobil.

Vyjadrenie prokurátora a poškodeného bolo doručované obvinenému a jeho obhajkyňi (I. ÚS 355/2015).

Obvinený prostredníctvom svojej obhajkyne k vyjadreniam podal stanovisko, v ktorom zotrval na svojom dovolaní a jeho dôvodoch.

K vyjadreniu prokurátora podal vyjadrenie poškodený. Plne sa stotožnil s jeho stanoviskom a zotrval na svojom finančnom odškodnení.

Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 377 Tr. por.) pred vydaním rozhodnutia o dovolaní skúmal procesné podmienky pre jeho podanie a zistil, že dovolanie proti napadnutému právoplatnému rozhodnutiu je prípustné (§ 368 ods. 1, ods. 2 písm. h/, § 566 ods. 3 Tr. por.), bolo podané oprávnenou osobou (§ 369

ods. 2 písm. b/ Tr. por.), v zákonom stanovenej lehote (§ 370 ods. 1 Tr. por.) a na zákonom určenom mieste (§ 370 ods. 3 Tr. por.). Dovolanie súčasne spĺňa podmienky podľa § 373 ods. 1, ods. 2 Tr. por., ako aj obsahové náležitosti uvedené v § 374 Tr. por.

Pokiaľ ide o § 371 ods. 4 (veta prvá) Tr. por., podľa ktorého dôvody podľa odseku 1 písm. a/ až g/ nemožno použiť, ak táto okolnosť bola tomu, kto podáva dovolanie, známa už v pôvodnom konaní a nenamietal ju najneskôr v konaní pred odvolacím súdom, dovolací súd pri skúmaní splnenia tejto podmienky zistil, že obvinený, vzhľadom na úroveň svojich duševných schopností, porušenie práva na obhajobu tak, ako bolo v dovolaní vymedzené, nemohol ako námietku v základnom konaní uplatniť, resp. táto skutočnosť mu nemusela byť v pôvodnom konaní vôbec zrejmá, a teda ani známa. Dovolací súd napriek doposiaľ prezentovanému rigoróznemu prístupu k predmetnej otázke (viď stanovisko trestnoprávneho kolégia sp. zn. Tpj 74/2015 a uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15. júna 2016, sp. zn. II. ÚS 499/2016), prihládnuc na zásadu ústavne konformného výkladu právnych noriem (II. ÚS 148/2006 a iné), zastáva názor, že striktné trvanie na splnení uvedenej požiadavky by v tomto prípade viedlo k prílišnému formalizmu pri posudzovaní podmienok prístupu k spravodlivosti, k porušovaniu práv obvineného a v konečnom dôsledku aj k odmietnutiu spravodlivosti (denegatio iustitiae). S ohľadom na to dovolací súd na jej nesplnenie v tomto konaní neprihliadal.

Najvyšší súd po vykonaní prvotného prieskumu dospel na neverejnom zasadnutí vykonanom v zmysle § 382a Tr. por. k záveru, že je dôvod na postup podľa § 386 ods. 1, ods. 2, § 388 ods. 1 Tr. por., a že dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por. tak, ako je obsahovo vymedzený dovolateľom, je naplnený.

Podľa čl. 6 ods. 1 (veta prvá) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený.

Podľa čl. 6 ods. 3 Dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu, má okrem iných aj tieto minimálne práva : ...b) mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby; c) obhajovať sa osobne alebo prostredníctvom obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá dostatok prostriedkov na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú;

Podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.

Podľa § 2 ods. 7 Tr. por. každý má právo, aby jeho trestná vec bola spravodlivo a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom, ak tento zákon neustanovuje inak.

Podľa § 2 ods. 9 Tr. por. každý, proti komu sa vedie trestné konanie, má právo na obhajobu.

Podľa § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por. dovolanie možno podať, ak zásadným spôsobom bolo porušené právo na obhajobu.

Právo na obhajobu je základným právom obvineného a zároveň esenciálnym prvkom práva na spravodlivé súdne konanie. Je garantované Ústavou a Dohovorom, ale aj Trestným poriadkom, v rámci ktorého je zaradené medzi základné zásady trestného konania a jeho porušenie je zároveň dovolacím dôvodom. V zmysle dovolacieho dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por. je potrebné právo na obhajobu chápať ako vytvorenie podmienok (predpokladov) pre riadne uplatnenie procesných práv, ktoré obvinenému dáva k dispozícii procesný predpis a ktoré vedú k ovplyvneniu výsledku konania v jeho prospech či neprospech. Jeho porušenie preto môže znamenať zároveň porušenie zásad trestného konania (predovšetkým zásadu kontradiktórnosti či rovnosti zbraní ako myšlienku, že žiadna strana v

konaní by nemala mať neprimerané výhody vo vzťahu k svojmu protivníkovi, a že obe strany sú oprávnené mať prístup k informáciám o argumentoch druhej strany a musia mať rovnocennú možnosť vznášať námietky proti argumentom druhého [Feldbrugge v. Holandsko (1986), vid' aj rozsudky ESLP Ankerl v. Švajčiarsko (1996 - V), Helle v. Fínsko (1997 - VIII), Nikolova c. Bulharsko (1999)] i k porušeniu ďalších procesných práv obvineného.

Právo na obhajobu zahŕňa právo brániť sa proti tvrdeniam obžaloby spôsobom primeraným vznesenému obvineniu a skutočnosti, že v konaní ako „protistrana“ vystupuje štát zastúpený prokurátorom, teda osobou znalou práva, ktorá je v prípravnom konaní považovaná za dominus litis a koná z pozície verejnej moci. Požiadavka primeranosti je naplnená najmä vtedy, ak je obvinený zastúpený advokátom ako osobou kvalifikovanou a schopnou náležite reagovať na argumenty obžaloby. V prípade samoobhajoby je vždy namieste zváženie využitia inštitútu § 37 ods. 2 Tr. por.

Podľa § 37 ods. 2 Tr. por. obvinený musí mať obhajcu aj vtedy, ak to považuje súd a v prípravnom konaní prokurátor alebo policajt za nevyhnutné najmä preto, že majú pochybnosť o spôsobilosti obvineného náležite sa obhajovať.

Pochybnosť týkajúca sa spôsobilosti náležite sa obhajovať môže súvisieť nielen s určitou indispozíciou obvineného ako osoby (a táto je najvýraznejšia), ale aj s právnou zložitou vecí alebo inou objektívnou okolnosťou, ktorá má výrazný vplyv na riadnu realizáciu obhajovacích práv obvineného a na zachovanie rovnosti zbraní v konaní (napr. spoluobvinený, ktorého záujmy sú protichodné, má obhajcu). Dôvod pochybnosti nemusí byť vždy zjavný, preto riadnej aplikácii inštitútu povinnej obhajoby podľa § 37 ods. 2 Tr. por. zodpovedá povinnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov ex offio prihliadať na informácie, okolnosti a tiež spôsob, akým obvinený (pri samoobhajobe) uplatňuje a využíva svoje práva, a to v každom štádiu konania. Opomenutie tejto povinnosti potom nutne vedie k svojoľnosti (arbitrárnosti) úvahy orgánov činných v trestnom konaní a súdu o nevyhnutnosti využitia inštitútu § 37 ods. 2 Tr. por. a k porušeniu práv obvineného i zásad trestného konania.

Z obsahu spisového materiálu vyplýva, že do zápisnice o výsluchu uskutočnenom v rámci prípravného konania 5. júla 2014 obvinený uviedol, že navštevoval osobitnú školu v E. a v súčasnosti je invalidný dôchodca. Tejto skutočnosti orgány činné v trestnom konaní nevenovali žiadnu pozornosť, hoci táto sama o sebe je spôsobilá vyvolať pochybnosť o tom, či je obvinený skutočne schopný obhajovať sa v konaní sám. Uvedenému záveru svedčí aj to, že v inom konaní (z ktorého spisový materiál si dovoľací súd zabezpečil) vedenom na Okresnom súde Nové Zámky pod sp. zn. 1 T 140/2002, táto bola jedným z dôvodov pre vydanie príkazu na vyšetrovanie duševného stavu obvineného A. P. (príkaz z 12. augusta 2002, sp. zn. 3 Tp 247/02) a vypracovanie znaleckého posudku z odboru psychiatrie v prípravnom konaní. Rovnako túto skutočnosť prehliadol súd prvého stupňa, vychádzajúc z generálií obvineného z výsluchu z 5. júla 2014 na hlavnom pojednávaní konanom 27. januára 2015 a majú k dispozícii pripojené spisy z iných konaní sp. zn. 11 T 105/2012 vedené Okresným súdom Komárno a sp. zn. 3 T 190/2007 vedené Okresným súdom Nové Zámky, z ktorých vyplývajú rovnaké skutočnosti.

Pochybnosti o spôsobilosti obvineného samostatne sa obhajovať nadobudol dovoľací súd po preštudovaní spisového materiálu aj z reakcií obvineného v konaní pred súdom, ktoré sa javia ako minimálne rozporuplné a svedčia o určitej dezorientovanosti v danej problematike a v spôsobe vedenia vlastnej obhajoby. Na hlavnom pojednávaní 27. januára 2015 obvinený na otázku týkajúcu sa uzavretia dohody o vine a treste uvádza „...ja som neni vinný..., ja by som aj súhlasil s dohodou, ale som nevinný“ (č. l. 80). Ďalej v rámci toho istého pojednávania uvádza, že „áno, súhlasím s týmto nárokom (poškodeného) s tým, že by som mu škodu splatil“ (č. l. 81), vzápätí dodáva : „...áno, som vinný z tých peňazí, ale ja som nič nespáchal, všetko na mňa našili tí policajti, zbili ma“ (č. l. 81). Inde zase „...zrazu prišli policajti a chytili ma. Mňa chytili aj 5.7....a vtedy ma bitím týrali s tým, že som mal niečo ukradnúť,...“ (č. l. 81), na inom mieste v rámci rovnakého pojednávania „bol na mňa robený nátlak, a to tak, že traja policajti mi povedali, že dostanem bitku, ak nepoviem, čo som spravil... . Na otázku samosudkyne, či ho aj fyzicky napadli, udáva - „nie, lebo som sa priznal“ (č. l. 82). Následne udáva „...ja som hovoril pravdu, keď som vypovedal na polícii“ (č. l. 82). Právom záverečnej reči udáva „...ja

som vinný" (č. l. 85). Obvinený nemal žiadne otázky na svedkov a poškodeného, žiadne námietky ani návrhy na doplnenie dokazovania. Odvolanie podal voči nepodmienečnému trestu (bez písomného zdôvodnenia), pričom na verejnom zasadnutí odvolacieho súdu napadol prvostupňové rozhodnutie aj do viny, tvrdil, že svedok klamal, a žiadal nové vyšetrenie veci. Napriek tomu ani v odvolacom konaní nemal návrhy na doplnenie dokazovania.

Uvedené informácie a reakcie obvineného mali objektívne viesť orgány činné v trestnom konaní a súdy k pochybnostiam o schopnosti obvineného obhajovať sa a k skúmaniu potreby ustanoviť mu obhajcu v konaní podľa § 37 ods. 2 Tr. por.

Obvinený v dovolacom konaní predložil Správu o psychologickom vyšetrení od psychologičky Mgr. D. A., Lekársku správu od posudkovej komisie sociálneho zabezpečenia MUDr. U. S. a Ing. W. I. z 9. februára 2011 a Lekársku správu od posudkovej lekárky sociálneho zabezpečenia MUDr. U. S. z 11. februára 2009. Z nich vyplýva, že obvinenému bola diagnostikovaná stredne ťažká mentálna retardácia s poruchami osobnosti a s nedostatočnými regulačnými mechanizmami emócií a motivačných tendencií (vôľovo - regulačnými mechanizmami). Zo Správy o psychologickom vyšetrení od Mgr. D. A., je zrejmé, že obvinený „nie je časom a miestom orientovaný, vnímanie tvarov a priestoru je poškodené, pozornosť dekoncentrovaná, aktuálny intelektový výkon v pásme poškodenia,...IQ osciluje okolo 35,pacient rozlišuje niektoré zo základných farieb, nezvláda ani jednoduché aritmetické úkony na konkrétnej úrovni do 5, nevie sa správne podpísať, nevie prečítať ani jednoduché slová,jeho kresby zodpovedajú mentálnemu veku 5 rokov". V lekárskej správe od MUDr. U. S. a Ing. W. I. z 9. februára 2011 sa uvádza, že obvinený „časom a miestom čiastočne orientovaný, na otázky odpovedá jednoslovne, až po upozornení mamou, aby odpovedal, rozumie po slovensky, ale len jednoduchým vetám a slovám, je nepokojný - hryzie si nechty...., dať sa vyšetriť odmieta, schováva sa za mamu,...správanie je infantilné, počíta do päť, pričom sa opravuje (zamieňa 2 a 3), potom dáva ľubovoľné čísla.. . Celkový posudok:muž s neukončeným základným vzdelaním v špeciálnej škole, čiastočne negramotný... . Posudzovaný bol opakovane vyšetrený psychológom a psychiatrom, ktorí potvrdili, že u posudzovaného sa jedná o stredne ťažkú mentálnu retardáciu s poruchami správania, s maladaptívnymi, infantilnými a sociopatickými štruktúrami, so sociálnou insuficienciou s impulzívnym a skratkovým konaním so sklonom i k brachiálnej agresivite, ak nie sú uspokojené jeho potreby. Životný priestor je zúžený prakticky len na uspokojovanie svojich potrieb. Posudzovaný je naďalej invalidný." Z Lekárskej správy od MUDr. U. S. z 11. februára 2009 : „správanie obvineného je infantilné, vzhľad a hygienický štandard zanedbaný,...na otázky odpovedá jednoslovne po opakovanej výzve,...správne počíta do 5, potom dopĺňa ľubovoľné čísla. Celkový posudok: muž s neukončeným základným vzdelaním v špeciálnej škole, čiastočne negramotný (pozná iba niektoré hlásky zo svojho mena), počíta iba do päť, ...Vôľové konanie je na úrovni uspokojovania základných fyziologických potrieb. Má sklony k častému túlaniu, potrebuje dohľad inou osobou.....Je invalidný...Pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav je neschopný vykonávať akékoľvek sústavné zamestnanie. Invalidita vznikla pred dovŕšením veku, v ktorom sa končí povinná školská dochádzka....". Závery všetkých troch správ sú jednoznačné, stanovená diagnóza má vplyv na zaradenie obvineného do pracovného procesu, na základe čoho bol uznaný za invalidného a poberá invalidný dôchodok, o čom predložil potvrdenie o výplate dôchodkových dávok Sociálnou poisťovňou z 1. júla 2015.

Fakt, že obvinený trpí duševnou poruchou, vyplýva aj zo znaleckého posudku znalcov z odboru psychiatrie MUDr. P. a MUDr. K. z 26. septembra 2002, vyhotoveného v konaní vedenom na Okresnom súde Nové Zámky pod sp. zn. 1 T 140/2002. Podľa posudku obvinený (v tom čase 17 - ročný) trpí ľahkou mentálnou retardáciou a v jeho prípade sa jedná o sociálne hendikepovanú osobnosť, ktorá sa do stavu núdze nedostala vlastným pričinením. Skonštatovali, že stav obvineného mal v čase skutkov prejednávanych v uvedenom konaní vplyv na jeho ovládacie schopnosti.

Mentálna retardácia je duševná zaostalosť, resp. porucha, a je charakterizovaná ako zastavenie alebo nedokončenie vývinu intelektu, teda poškodenie schopností patriacich k celkovej úrovni inteligencie, t.j. poznávacích, jazykových, pohybových a sociálnych schopností. Delí sa na ľahkú duševnú zaostalosť (IQ od 50 do 69), stredný stupeň duševnej zaostalosti (IQ od 49 do 35), ťažkú (IQ od 34 do 20) a

hlbokú (IQ pod 20) duševnú zaostalosť, pričom obvinený patrí na dolnú hranicu stredného stupňa duševnej zaostalosti, ktorá podľa odborných publikácií spadá do veku 6 až 9 rokov.

Dovolací súd vyslovuje názor, že osoba s uvedenou diagnózou, charakteristikami a prejavmi nemôže byť v žiadnom prípade považovaná za schopnú samostatne sa brániť a adekvátne viesť obhajobu vo vlastnej veci. Trestný proces ako taký je náročný aj pre obvineného s priemerným intelektom bez duševnej poruchy a aj pri priemerných schopnostiach nemusí byť bez pomoci kvalifikovanej osoby pre každého riadne zvládnuteľný. O to viac je táto pomoc potrebná, ak ide o osobu trpiacu duševnou zaostalosťou - mentálnou retardáciou, čiastočne negramotnú, ktorá potrebuje dohľad inej osoby aj na vykonávanie bežných životných činností. Napokon, takýto záver vyplýva i z ustálenej judikatúry (R 27/1977, R 66/1978, R 7/1963, m.m. aj R 65/1978). Len na doplnenie dovolací súd poukazuje aj na rozhodnutia súdov Českej republiky (ktorá sa nám svojimi právnymi predpismi a judikatúrou vzhľadom k spoločnej minulosti najviac približuje), z ktorých vyplýva, že skutočná realizácia práva na obhajobu je jednou z kľúčových podmienok spravodlivosti trestného konania; tomuto právu musí byť daný priechod vo všetkých fázach trestného konania a bez ohľadu na to, či ich uplatňuje osoba prvotrestaná či recidivista a bez ohľadu na to, či svedčí osobe s intelektuálnymi a ďalšími duševnými schopnosťami priemernými či nadpriemernými alebo naopak osobe, u ktorej sú tieto schopnosti znížené. Ba práve pri ich znížení musia byť obhajovacie práva posilnené, pretože len touto posilou možno dosiahnuť, že sa trestne stíhanej osobe schopnej len obmedzene chápať zmysel trestného konania dostane porovnateľne spravodlivého procesu v porovnaní s osobami, ktoré žiadnym deficitom duševných schopností netrpia. Je vylúčené, aby súd eliminoval právo na obhajobu akceptáciou procesných úkonov, ku ktorým osoba, ktorá ich urobila, nemá kvôli svojim nedostatočne vyvinutým mentálnym schopnostiam spôsobilosť, a to dokonca aj keby jej spôsobilosť na právne úkony nebola autoritatívnym výrokom súdu obmedzená či úplne vylúčená (rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. IV. ÚS 188/04, 28/2005 USn.). Najvyšší súd Českej republiky šiel dokonca tak ďaleko, že vyslovil, že pochybnosti o tom, či obvinený je spôsobilý sám sa obhajovať, môžu vyvstať aj u osoby, ktorá je veľmi vysokého veku a je trvalo umiestnená v domove dôchodcov, pretože vysoký vek a nutnosť starostlivosti zo strany inej osoby či istá odlišnosť od obvyklého samostatného spôsobu vedenia života sú výraznými obmedzeniami, ktoré vedú k oslabeniu racionálneho úsudku a k podstatnému zníženiu schopnosti uplatniť vlastné obhajovacie práva bez pomoci obhajcu (uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky, sp. zn. 8 Tdo 713/2011, R 28/2012 tr.).

Najvyšší súd dospel k záveru, že indispozíciu obvineného, ktorá mohla byť zrejmá aj z ďalších jeho prejavov (napr. z jazykového), bolo možné zistiť už v priebehu prípravného konania a v konaní pred súdmi nižších stupňov, a táto mala byť dôvodom pre aplikáciu § 37 ods. 2 Tr. por. s povinnosťou ustanoviť obvinenému obhajcu (prípadne i dôvodom pre znalecké skúmanie duševného stavu obvineného). Keďže sa obvinený aj napriek svojej poruche v konaní obhajoval sám, pričom zo spôsobu vedenia tejto obhajoby je zrejmá jej neadekvátnosť, došlo nielen k porušeniu jeho práva na obhajobu (a to zásadným spôsobom), ale aj k porušeniu práva na súdnu ochranu, práva na spravodlivé súdne konanie, k porušeniu zásady rovnosti zbraní a kontradiktórnosti konania, a dokonca aj zásady nemo tenetur se ipsum accusare (zákaz neobviňovať seba samého). Porušenie poslednej uvedenej zásady dovolací súd vidí v tom, že obvinený pod vplyvom svojej nedostatočnej duševnej spôsobilosti a obmedzenom chápaní zmyslu trestného konania v situácii, kedy bol pri svojej obhajobe odkázaný len sám na seba bez pomoci (akejkolvek) inej osoby, mohol podľahnúť psychickému tlaku a urobiť priznanie, ku ktorému by v prípade, že by mal k dispozícii obhajcu, nemuselo dôjsť.

Vzhľadom na uvedené postup súdov nižších stupňov, keď akceptovali, že obvinený v priebehu celého konania nebol zastúpený obhajcom, hoci nebol schopný sa sám obhajovať, a túto vadu nenapravil ani krajský súd, nebol správny a v súlade so zákonom. Krajský súd porušil zákon v ustanoveniach § 319, § 37 ods. 2 Tr. por. v neprospech obvineného, preto bolo potrebné jeho rozhodnutie a konanie tomuto nesprávnemu rozhodnutiu predchádzajúce zrušiť a vec vrátiť na nové prejednanie, rovnako ako rozhodnutie okresného súdu, i ďalšie naň nadväzujúce rozhodnutia.

Podľa § 382a Tr. por., podľa ktorého dovolací súd môže rozhodnúť aj na neverejnom zasadnutí o dovolaní, ak zistí, že dôvody dovolania, ktoré bolo podané v prospech obvineného, sú zjavne preukázané

a je zrejmé, že vytýkané nedostatky povedú k postupu podľa § 386 a § 388 ods. 1.

Z uvedených dôvodov najvyšší súd rozhodol spôsobom uvedeným vo výrokovej časti tohto rozsudku podľa § 382a Tr. por. na neverejnom zasadnutí s verejným vyhlásením rozhodnutia.

Podľa § 391 ods. 1 Tr. por. orgán, ktorému bola vec prikázaná, je viazaný právnym názorom, ktorý vyslovil vo veci dovolací súd, a je povinný vykonať úkony, ktorých vykonanie dovolací súd nariadil.

Podľa § 391 ods. 2 Tr. por. ak bolo napadnuté rozhodnutie zrušené len v dôsledku dovolania podaného v prospech obvineného, nemôže v novom konaní dôjsť ku zmene rozhodnutia v jeho neprospech.

Úlohou okresného súdu bude zabezpečiť, aby obvinený bol v konaní pred súdom zastúpený obhajcom, ktorý bude mať možnosť byť prítomný pri všetkých procesných úkonoch.

Rovnako, s ohľadom na uvedené závery dovolacieho súdu, bude potrebné prehodnotiť zákonnosť dôkazov získaných v priebehu prípravného konania a ich použiteľnosť v konaní pred súdom.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.